

slag", dien prof. Haitjema Vaihingers leer wil laten omslaan, is niet zoo'n geringe slag. Vaihinger, de als-of-filosof, moet — volgens prof. Haitjema, leeren begrijpen, dat wat anders dan toeval het opereerende denken naar paradoxale begripsverbanden grijpen doet. Immers, volgens prof. Haitjema staat het zóó, dat „het mysterieuze Zijn zelve in zijn openbaring aan den waarheidzoekenden mensch tot die denk-operaties drijft".

Maar, al heeft prof. Haitjema zijn critiek, dit doet toch niets af van het feit, dat zijns inziens Vaihingers leer omtrent den Widerspruch een „waarheid" zegt, „die enkel gedoopt behoeft te worden in de diepe wateren van de openbaringskennis van het „nochtans", om ten volle waar te worden".

En op dit punt nu gaat onze beschouwing weer in tegen die van prof. Haitjema. Zijn wijze van critiek op Vaihinger eenzijdig, en zijn verbintenis leggen tusschen Vaihinger's „als-of" en het paradoxale, Barthiaansche, „nochtans" anderzijds, ze zijn, als ik het wel zie, beide een bewijs, achteraf, en een bewijs te meer, van de ondeugdelijkheid van heel de paradoxale theologie. Natuurlijk zou er geen sprake van mogen zijn, de door Barth diep opgevatte en breed uitgewerkte paradoxentheorie te verwerpen, enkel en alleen reeds met de in dat geval te kinderlijke opmerking: ze kan niet deugen, want, kijk maar, één van haar sterkste verdedigers koppelt ze al vast aan Vaihingers „als-of-filosofie". Maar, nu voorafgegaan is de breede reeks bedenkingen, die al tegen de paradoxen-leer in geding te brengen zijn, nu kan, achteraf, en dan als het ware ten overvloede, het feit, dat men korenaren van den dorschvloer van Vaihinger verzamelt in den schoot van Haitjema om ze in te dragen in het huis van Barth, toch wel gelden als bevestiging van onze bezwaren tegen de paradoxenleer.

Er moet al niet maar een halve slag omgedraaid worden, maar geheel gebroken worden met wat Vaihinger zegt, zodra hij n.l. niet maar constateert (dat is soms heel juist gedaan), maar filosofeert en combineert.

Vaihinger zegt: het grijpen naar paradoxen is een biologische werking van het denken. Neen, zegt prof. Haitjema, men komt ertoe door een inwerking van boven: het „mysterieuze Zijn" — laat ons zeggen: God — openbaart zich en grijpt den mensch van boven in zijn denken krachtig aan.

Goed, zeggen wij, hier wordt wel in geding gebracht de vraag naar de oorzaak van de tegenstrijdige momenten in het denken en gelooven, ook van den geloovigen mensch, maar buiten geding bleef hier nog heel de groote kwestie, of het nu inderdaad waar of niet waar is, dat God in zijn openbaring ons Zichzelf te kennen en met namen te noemen geeft. En dan zóó, dat die namen de waarheid zeggen, niet een hoogmoeds-leugen; de werkelijkheid, niet een fictie.

Vaihinger ziet den mensch als den strijder, die met ficties en paradoxen in de hand, voorwaarts dringt ter overwinning. Neen, zegt prof. Haitjema, dat is titanisch (vergelijk de termen van Barth); maar de mensch moet in zijn paradoxen gevangen zijn als een van God neergeworpen, die niet als overmoedig strijder voorwaarts dringt, maar schreit om waarheid. Goed, zeggen wij, maar nu is nog niets weggenomen van ons bezwaar, dat men op deze manier God tot auteur (althans tot verzetlozen Handhaver van die hulplijntjes maakt in onze wiskunstige figuurtjes, die Hijzelf ons voorgezet en ter oplossing (die wij toch niet vinden zullen) opgedragen heeft.

En daartegen hebben wij het bezwaar. Het is onoverkomelijk, en het is voor ons besef ten slotte een vraag van gereformeerd zijn of niet-gereformeerd zijn. Want het gereformeerd zijn ligt niet alleen in de aanvaarding van de gereformeerde dogmata als voldoening door Christus, erfzonde enz., maar ook in het vinden en bewandelen en zien van den weg, die ons tot de kennis van deze dingen leidt. Dit was ons bezwaar, toen wij een vorigen keer spraken over de paradox in de religie: dat zij ons de zekerheid afneemt; dat zij ons angstig doet vragen, of wat God mij als waar predikt, omdat hij de openbaring (hoewel niet adequaat, dan toch) zuiver en effectief ge-

steld heeft, misschien niet een onbereikbaarheid is voor mij, omdat ik het geen oogenblik bewaren, niet eens noemen kan. Dit was ons bezwaar, dat in de lijn van de paradoxen-leer in den hier besproken vorm, de vrees zich aan ons opdringt, dat de namen, waarmee ik God noem, de belijdenisformuleeringen, waarmee ik Zijn werk beschrijf, tenslotte verzinsels zijn van mij, ficties. En als nu prof. Haitjema ons zeggen komt: mijn „nochtans" krijgt sterker accent, als ge Vaihinger's „als-of" een halven slag hebt ongedraaid, dan zeggen wij: dat hebben wij juist gevreesd; en het is een argument te meer, om van de paradoxentheorie ons af te wenden en te gelooven, dat er IS: een effectieve openbaringswerkzaamheid Gods, die de openbaring een geschiedenis doorloopen doet, waarin God Zelf overwint, maar ons met Hem doet overwinnen, niet titanisch (als men titanen ziet als heidensche denkproducten), maar wel reus-achtig, als men van de strijdende, bevende kerk maakt wat God ervan maakt: een schare van gezalfde profeten, pilaren en vastigheid der waarheid.

Als ik mijn cirkeltjes teken, maar het begrip cirkel is al een fictie, en als ik mijn hulplijntjes trek, maar elk lijntje, plus elk contra-lijntje, is een fictie, nu, dan is het een schrale troost, dat niet, zooals Vaihinger wil, het driftige leven, maar zooals Barth zegt, de Drijvende God me aan het werk gezet heeft met mijn tekeningen en denkconstructies. Ja, tenslotte, is het niet eens een troost, maar het is een verschrikking, waarvan Vaihinger mij de helft niet had aangezegd.

Want dan is God het, die mij plaagt met de fictie. En ik kom er pas af in de „triumfeerende kerk". Hetgeen wel erg laat is.

Of wij dan niet ons „nochtans" stellen? Ja, zeker; maar het is wat anders dan de fictie en de paradox der hier besproken denkers. Het „nochtans", zooals het door Vaihinger gehoord wordt uit den mond van denkers en mystieken en religieuzen, en ook gelijk het door Barth-Haitjema gezien wordt als een door God uit onze keel geperste belijdenis-kreet, dit „nochtans" roept de mensch ZICHZELF toe. Ik, mensch, heb dit gezegd, nochtans zeg ik ook dat. Maar het „nochtans", gelijk ons geloof het belijdt, trekt den cirkel anders. Ik mensch zie zoo, nochtans zegt God mij: zóó. En dat geloof ik nu, en maak mij tot norm.

Dat is iets anders. Het „nochtans", dat mij door die denkers van daareven als kern-woord voorgehouden wordt, is ten slotte geen correctie van mijn eerst gesproken woord, maar is daarvan de aanvulling. Het is geen „nochtans", waarmee ik overspring van schijn naar wezen, of van leugen naar waarheid, of van letter naar geest, of van schaduw tot vervulling, of van eerste spreken tot beter spreken, nadat men „in Gods heilichdom inging" en met een „nochtans" geslagen en triumfeerend, daaruit komt (ps. 73), maar het is een „nochtans", dat het eerst gesprokene laat staan; want het is niet de uitwisseling van de eerst getrokken hulplijn, maar het daarnaast stellen van de andere hulplijn. Dit nu is het, wat ons hier onaannemelijk blijkt. Men kent het „nochtans" (ook als preek-stoel-term) uit Habakkuks slotwoorden. Prof. Haitjema besluit zijn artikel ook met een zinspeling daarop: „Alhoewel de vijgeboom niet bloeit, de wijnstok zonder opbrengst is, de olijfboom teleurstelt, de akker dor is, de kooi zonder schapen, de stal zonder runderen is, nochtans zal ik juichen in den Heere, mij verblijden in den God mijns heils." Ja, maar men vergeet niet, dat in het hebreuwsch het woordje „nochtans" zoo goed als ontbreekt; het is, zóó vertaald, al vrucht van exegese. En vooral vergeet men niet, dat hier geen enkele fictie is. Wat van vijgeboom, olijfboom, stal en kooi en akker gezegd werd, dat was allemaal waar, en werkelijk. En tegenover die werkelijkheid, die de dichter met haar waren naam noemt, stelt zijn geloof het „nochtans", ook uit kracht van een aanwezige, geestelijke, eeuwige werkelijkheid.

Deze dichter, met zijn „nochtans" draagt geen correctie in in zijn beeld van den tijd, zijn leer omtrent God, zijn voorstelling omtrent het werk van God, en nog minder vult hij dat tijdbeeld aan met een „nochtans-element". Want wat hij doet, dat is: tegenover de tijdelijke dingen de eeuwige zien, tegenover de werkelijkheid van het

zienlijke de werkelijkheid van het onzienlijke stellen. Maar met ficties werkt hij niet. En zijn denken, zijn redelijk denken, wordt niet doorbroken. Het wordt geestelijk gemaakt, geheiligd, en het ziet paradoxaal, maar in hooge eenheid de wonderen van Gods hand, en hart. Zijn nochtans is de aanvang van zijn religieuze spreken; geen fictie! hulp-middel daartoe.

Indien er een fictie geweest was in zijn eerste ellendeprediking, dan zou ze ook zijn in zijn verlossingsjubel. Draag de fictie in uw catechismus in, en ze slaat u dood in den twijfel. In het ongeloof. In het niet meer weten.

Maar laat ons dan ook de vragen anders benaderen. Niet om wetenschaps-wetten, maar om openbarings-termen gaat het. En die openbaringswet laten wij door de openbaring zelf afkondigen en verduidelijken. Dat is het rechte niet-weten: wijs zijn alleen uit God. Men kan de gangen van Gods Woord in het hoofd der belijders, in het hart en de wegen der kerk, wel verduidelijken met de menselijke wetten van weten en kennen, maar men kan ze er niet uit verklaren. Of het moet zijn: ten koste van het geloof.

Men komt er niet uit, tenzij dan door openbaring te aanvaarden zonder pardon voor zichzelf.

Prof. Haitjema vraagt aan Vaihinger: is uw fictie-begrip plotseling de eenige categorie, die zelf geen fictie is? (Een vraag overigens, waarin Vaihinger zelf al voorzien heeft)

Op onze beurt kunnen anderen weer aan prof. Haitjema en wie hij ons als gidsen wijst, vragen: is uw paradox de eenige categorie, die zelf niet paradoxaal aangekeken, en dus betwijfeld worden moet?

Maar het geloof, dat het waagt met wat voor de rede „ergernis" en „dwaasheid" is, heeft zijn zekerheid uit God. Het heeft ook de zekerheid, dat God niet zijn kinderen laat spelen tot aan den ondergang der wereld met hulplijntjes x en y, tot dat Hij op den jongsten dag met zijn grooten schrik al onze figuurtjes uitwischt en onze papier-tjes wegblaast; maar het geloof weet, dat Hij ons de waarheid geeft, een waarheid, die wel vervulling, maar geen omkeering wacht; een waarheid, die wel door onze fouten wordt aangevochten, maar die toch als openbaringswerk zóó krachtig is als de stem van Hem, die ook tot ons oor en ons hoofd en ons hart spreekt en het is er, gebiedt, en het staat er.

Men moet de krachten der openbaringskennis niet afmeten naar de zwakheden en de fouten van haar ontvangers, maar naar de almachtige en onweerstandelijke kracht van Hem, die ze geeft.

Dat is de eerste eisch, dien men stellen kan, nog voordat heel de vraag van fictie of paradox aan de orde KAN gesteld worden.

En als dan daarna in de tweede plaats die vraag zelf aan de orde komt, dan gelooven wij — maar het blijft dan ook van a tot z gelóóf — dat de Heilige Geest werkt niet maar in het Woord Gods, maar ook in het hart der geloovigen. Daar begint de vraag der beschrijving, hoe dat toegaat, en — daar begint ook de groote moeilijkheid. Maar wie op die manier tot die moeilijkheid komt, die heeft iets anders gedaan, dan geloof en rede vereenzelvigen. Hij zit niet aan de werktafel van zichzelf, waar God zijn vingers drijft om lijnen te trekken in zijn eigen cirkel, zonder dat hij ooit vooruit komt — maar hij ziet God aan Zijn eigen werk bezig, groot en overwinnend. En in den cirkel der waarheid ziet hij den cirkel, die een almachtige en voorzienige hand getrokken heeft met den boog der eeuwige waarheid.

K. S.

UIT DE SCHRIFT.

Alle gij dorstigen.

O alle gij dorstigen, komt tot de wateren en gij die geen geld hebt, komt, koopt en eet. Jes. 55:1.

O alle gij dorstigen, komt tot de wateren! zoo luidt de lokroep van het evangelie, zoo noodigt de stem van den hemelschen Koopman.

De waterdrager riep dat in Jerusalems straten en van alle zijden kwamen dan de menschen opzetten om hun voorraad aan te vullen, om hun dorst te lesschen.

Voor dien koopman in water was het om het even wie er tot hem kwam. Of men dorst had of niet, dat was hem gelijk. Als men maar geld

had. Al meeste was he menscl koopw uitgepu druppe weegs.

Hij k neen v zenden.

Maan doen c lessche nimme noodt minne.

Maan dorstige.

O al Wij,

rijk lan arme C dorre z felle b door d geheme en sch bevrede rijke re uitlokk oogenb.

en h was z van he waterst.

Die

van he den G zoodat niets n.

Deze

lema den do kleef a een bre en uitv omkom wustzij den, en che w verzadi mig ble

Zoo uit de geesteli dorst r

Voor was na groot o te blij niet na sten.

theil + dat des

Ze m inzien, rechtlij van he de Gez ver va in Bab

Daar zijn va

Daan schrijf Maar, Als H vulling, roept: komt.

Maar ellende om te niet m

Had dan to konden te miss en arm

Deze dat hij een ko wekt n begeeri Hij d komt e

Neen in Chri zoo ve Als we

Nien dat hij wordi uw sch u God

O al die ge „Gij Christu

lijke stellen.
zijn denken.
broken. Het
en het ziet
le wonderen
is de aan-
fictief hulp

zijn eerste
ok zijn in
de fictie in
lood in den
meer weten.
anders be-
aar om open-
baringswet
elf afkondi-
chte niet-
de gangen
belijders, in
rduide-
van weten
et uit ver-
ste van het

openbaring
zichzelf.
is uw fictie-
Hij zelf geen
in Vahinger

er aan prof-
ijst, vragen:
Hij zelf niet
feld worden

et wat voor
s heeft zijn
s zekerheid.
len tot aan
tjes x en y.
zijn grooten
onze papier-
dat Hij ons
wel ver-
wacht; een
vordt aange-
swerk zóó
ook tot ons
et en het is

aringskennis
de fouten
dmchtige en
Hij ze geeft.
stellen kan.
of paradox

e plaats die
gelooven wij
gelóóf —
het Woord
wigen. Daar
dat toegaat,
jkheid. Maar
d komt, die
en rede ver-
rktafel van
ft om lijnen
der dat hij
od aan Zijn
nend. En in
cirkel, die
rokken heeft

K. S.

ot de wateren
koopt en eet.
Jes. 55: 1.

ateren! zoo
noodigt
an.

lems straten
menschen op-
en, om hun

het om het
dorst had
maar geld

had. Als men maar betalen wilde. En die het meeste kochten waren hem het liefste. Want het was hem niet te doen om den dorst zijner medemenschen te lesschen, maar om geld voor zijn koopwaar te maken. Hoe eer zijn voorraad was uitgeput, hoe beter voor hem. Zoodra de laatste druppel uit kruik of zak op was ging hij zijns weegs.

Hij kon niet alle dorstigen laven. Hij moest vaak een verkoopen en dorstlijdenden onverkwikt wegzenden.

Maar deze hemelsche Koopman is het niet te doen om den prijs van het water, maar om het lesschen van den dorst. En zijn voorraad raakt nimmer uitgeput. Daarom kan zij alle dorstigen nooden. De rivier Gods is vol water en droogt nimmer uit.

Maar hij verkoopt zijn lavend vocht alleen aan dorstigen. Doch die roept Hij ook allen.

O alle gij dorstigen, komt tot de wateren.

Wij, in onze westersche wereld, in ons waterrijk land weten niet wat dorst is. Maar in de waterarme Oostersche landen, bij verre tochten in wilde dorre streken werd zooveel dorst geleden. O die felle brand in het bloed, die met koortsgloed joeg door de aderen, de tong als van leer maakte, het gehemelte uitdroogde, en heel het Lichaam pijnigde en schroeide. Zoo'n dorstige liet zich met niets tevreden stellen dan met drinken. Geen troostrijke redenen, geen bemoeiigende toespraken, geen uitlokkende spijzen konden hem zelfs maar één oogenblik zijn leed doen vergeten. Hij had maar één hartstochtelijk, ontembaar verlangen, en dat was zijn dorst te verslaan. Denk aan Psalm 12, van het opgejaagde hert, dat schreeuwt naar de waterstroom.

Die dorst des lichaams is nu weer een beeld van het verlangen der ziel naar God, dat door den Geest des Heeren is ontwaakt in het hart, zoodat er niets is daar men in kan rusten en niets nevens God ons op de aarde lust.

Dezen dorst moet men zich echter bewust zijn. Iemand die buiten bewustzijn ligt kan brandenden dorst hebben: zijn lippen smachten, zijn tong kleeft aan zijn gehemelte, maar al ligt hij vlak naast een bron, waarvan het lavende koele vocht opwelt en uitvloeit langs hem heen, hij zal nog van dorst omkomen. Hij moet eerst ontwaken uit zijn bewustzijnsbeklemming, zich zijn dorst bewust worden, en dan schept hij de hand vol met het frische water en drinkt, drinkt met volle teugen tot verzadiging, om den fellen brand in zijn ontsluitend bloed te blusschen.

Zoo moet God de Heere ons wakker roepen uit de bezwijming der zonde, opdat we onzen geestelijken dorst gevoelen en roepen: mijn ziel dorst naar den Heer.

Voor de Joden in Babel, wien terugkeer beloofd was naar het land der vaderen, was de verleiding groot om in het welvaartbrengende heidensche land te blijven en Jerusalem te vergeten. Zij dorsten niet naar Jerusalem, omdat zij naar God niet dorsten. De Heere predikte hun verzoening „door theil van zijnen Knecht". Hij liet hun aanzeggen dat de weg bereid was en zij konden uitgaan.

Ze moesten hun droeven noodtoestand leeren inzien; leeren hongeren en dorsten naar de gerechtigheid, leeren verlangen naar de vervulling van het beloofde heil, dat de Knecht des Heeren, de Gezalfde zou bereiden. Velen zochten echter ver van God de weelde. Zij waren met hun lot in Babel best tevreden.

Daarom moest de Heere ze brengen tot bewustzijn van hun diepe armoede en groote schuld.

En konden zij hun dorst gaan voelen, die schijnt en pijnigt en schroeit en lessching eischt. Maar, als God dorst wekt geeft Hij ook water. Als Hij behoefte schept, bereidt Hij ook de vervulling. Hoor, de van God gezonden waterdrager roept: komt, koopt; zijn korenkoopman noodt: komt, koopt!

Maar juist die sterk-noodigende roep laat de ellende dieper gevoelen. Want daar is geen geld om te koopen. Geen penning. We kunnen toch niet met leere handen tot den koopman gaan?

Hadden we nog maar een paar simpele penningen dan toonden we tenminste onze goedwilligheid en konden nog afbetalen. Maar niets te hebben en alles te missen. Als de verloren zoon leeg en berooid en arm en schamel te moeten komen.

Deze gijng naar zijn vader en had den troost, dat hij ook arm zou aangenomen worden. Maar een koopman is geen vader. Als God begeerte wekt naar de heilsgoederen van Zijn Koninkrijk, begeert hij uitzien en verlangen geeft, waarom zendt Hij dan Zijn Zoon als Koopman, die roept: komt en koopt! Schrikt dit niet af?

Neen, dit evangelie van het Oud Verbond, dat in Christus is vervuld — het is zoo rijk, zoo ruim, zoo vertroostend voor arme, ellendige zondaren. Als we de stem van den koopman maar verstaan.

Niemand zoo arm, zoo slecht, zoo diep-zondig, dat hij door dezen Koopman niet meer genoodigd wordt. Ge hebt niet één penning om te voldoen, uw schuld is mateelooz groot. Maar zóó juist roept u God om Zijne waren u aan te bieden.

O alle gij dorstigen, komt tot de wateren en gij die geen geld hebt, komt, koopt en eet.

„Gij weet ze genade van onzen Heere Jezus Christus, dat Hij om uwentwil is arm geworden,

daar Hij rijk was, opdat gij door Zijne armoede zoudt rijk worden.”

M.

KERKELIJK LEVEN.

Synode-indrukken.

XV.

Zending.

Wie het onder ons over de „Zending” heeft, verstaat daaronder de Zending onder de Heidenen en de Mohammedanen.

Zoo gebruiken wij het ook.

Dat de zending de liefde heeft onzer kerken bewijst wel de breede plaats, welke haar aangelegenheden op onze kerkelijke vergaderingen — er worden zelfs Particuliere Zendingssynodes gehouden! — en met name ook op onze Generale Synodes innemen.

Waarmee wij echter niet beweren, dat, indien door doeltreffende werkwijze hier tijdsbezuiniging kon worden verkregen, de liefde er minder op zou worden.

De oprechtheid van het gebod is niet af te meten naar de lengte.

En zoo ook: de liefde tot de Zending gaat niet op en neer met een meer omslachtige of meer intensieve behandeling.

Doch op dit punt hopen we later nog wel terug te komen.

Rijk worden we met onze Zending gezegend.

Zóó rijk, dat anderen er jaloeersch op zijn.

Worden onze kerken ervoor bewaard er trotsch op te worden.

Het hoogtepunt hebben we trouwens nog lang niet bereikt.

Dr H. Beets wees er onlangs op, dat hij ons de bijdragen voor de Zending in ongunstige verhouding staan tot het geheele kerkelijke budget en in dat opzicht zijn ongetwijfeld onze Amerikaanse broeders ons vóór.

Techt wordt naar de volmaaktheid voortgevaren. Dat werd o.m. bewezen door het gunstig onthaal, dat de voorstellen, welke heters verzorging van de vóóropleiding wilden, vonden.

Lang behoeven wij daarbij niet stil te staan.

Wij hebben deze zaak vóór de Synode in ons blad met kracht bepleit.

En het doet ons bijzonder genoegen, dat de Synode geheel in onzen geest besloot.

Wenschten wij in de drie komende jaren grondig onderzoek, maar geen voorloopige maatregelen, welke misschien de goedkeuring van de volgende Synode niet zouden wegdragen en aan een systematischen arbeid licht in den weg zouden kunnen staan, de Synode gaf uitsluitend in opdracht het plan voor zulk een betere vooropleiding te ontwerpen.

Tot planmakers werden benoemd de Generale Deputaten voor de Zending.

Lantini ligt een waarborg, dat dit werk energiek zal worden aangevat.

Dat over drie jaar zal worden gemeld: wij zijn met ons rapport nog niet gereed — het is van deze Deputaten niet te wachten.

Zending onder de Joden.

Is het zending-drijven onder de Heidenen zwaar, dat onder de Joden is wellicht nog zwaarder.

Techt kon ook hierover opgewekt gerapporteerd worden.

De angst op het werk is niet overweldigend.

Maar er zijn niettemin halmen, die loonen 's landmans zweel.

Eén schaduw viel er op dezen arbeid.

Deputaten hebben aan Ds Velders — om met den Joodschen handelsreiziger te spreken — een „strop” gehad.

Deze zaak werd in besloten zitting afgehandeld, na eerst in openbare zitting even aangeroept te zijn.

Daarom mogen we er niet meer van zeggen.

En indien wij het mochten, zouden wij het waarschijnlijk toch niet doen.

Gedane zaken nemen geen keer.

In elk geval zullen Deputaten wel zorgen, dat dit hun voor de tweede maal niet overkomt.

Er is geen werk zóó schoon, of er worden teleurstellingen bij ervaren.

Fatale termijn.

Wij attendeeren erop, dat de fatale termijn voor de enquête inzake „Reformatie in de prediking” de volgende week, 15 December afloopt.

Redenen om dezen termijn te verlangen bestaan er niet.

De deelneming was groot.

Evenwel: verdere toezendingen zijn ook welkom.

HEPP.

LITERATUUR EN KUNST.

W. Schippers. „Klavervier”.

Het tweede boek, dat we bij onze bespreking van eenige nieuw-verschenen christelijke romans noemen, is „Klavervier” van W. Schippers, een auteur, die alweer niet onbekend is in onzen

kring. Met „Vreewalds Molen”, „De Vondeling” e.d. verhalen heeft hij zich sinds lang vrienden verworven in onze christelijke gezinnen.

„Klavervier” is een heel ander boek dan „Gouden Teugels”, dat we in 't vorige artikel behandelde, heel anders van opzet en ook heel anders van doel 'tis niet door de moderne romanliteratuur geïnspireerd en het heeft ook niet de bedoeling, tegen verkeerde verhoudingen het pleit te voeren; 'tis eigenlijk niet anders dan een eenvoudig christelijk verhaal, dat een heel gewoon gegeven verwerkt, zonder eenigen tendenz.

In enkele hoofdstukken is de geschiedenis deze:

Een rijke boerendochter (ergens in Zuid-Holland), Marie Groskamp, ontvangt een aanzek van Bart Brakkers, den zoon van den eveneens rijken buurman van Klavervier, de hoeve van baas Groskamp. Marie wil echter van den jongen niet weten. Hij is een woesteling en een vechter, al van kind af. Toen hij nog een schoolgaande jongen was heeft hij het zontje van de weduwe Rijnberg, Wulfert, zóó met een steen tegen 't hoofd gegooid, dat de jongen onnoozel is geworden en voorgoed in zijn verstandelijke vermogens gekrenkt. Hij wil Marie hebben en bedreigt haar, dat hij elken jongen man, met wien hij haar samenziel, afranselen zal. Om al deze redenen kan zij niet van hem houden en ze ontwijkt hem. Maar haar vader zóó een verbitenis tusschen Marie en Bart graag zien, omdat die de scheiding zou doen wegvallen tusschen de beide uitgebreide bezittingen der vaders. Zoo is er wrijving op „Klavervier” waar tevoren altijd vrede was.

Het dorp zal aangetrokken worden bij een nieuwe spoorverbinding. Zoo verschijnt ten tooneele Albert van Limmen, opzichter bij het werk. En aanschijnt is er het conflict. Want, als hij Marie tegenkomt en haar den weg vraagt, ziet Bart hem met haar praten en bedreigt hem. Maar van Limmen, een flinke jonge Fries, telt dat gepraat niet. Hij ervaart echter spoedig, dat 't Bart ernst is met zijn woorden: eenigen tijd later, als hij een eind buiten het dorp loopt en door Marie en haar vriendin, die hem per rijtuig passeeren, uitgenoodigd wordt mee te rijden, is Bart toevallig weer in de buurt en gaat den opzichter te lijf. Deze is evenwel sterker en Bart belandt in de sloot. Voortaan is er van diens zijde een groote vijandschap tegen van Limmen en een zucht tot bloedige wraak.

Weldra is van Limmen met Maria op vertrouwen voet gekomen en haar vader, die eerst niets van hem weten wilde, is hem ook beter gezind geworden sinds hij weet, dat van Limmen een boerenzoon is en boer in zijn hart, maar alleen tot een ander bedrijf overgegaan, omdat op de boerderij van zijn vader geen plaats meer voor hem was naast zijn oudere broers. Van Limmen mag nu ook op „Klavervier” komen en is daar spoedig een gaarne geziene gast. Hij en Marie worden het samen eens en vader Groskamp besluit een boerderij te koopen, om straks daar de jongelui te installeren.

Bart ziet met groeiende wraak het gebeuren op „Klavervier” aan. En, als op een avond Marie en Van Limmen naar huis gaan van 'tschaatsenrijden, komt zijn moment. Hij wacht ze op en, als ze zijn schuilhoek voorbijgaan, doet hij een geweldige slag met een zwaren knuppel. Hij treft achter Marie en niet van Limmen. Maar op hetzelfde oogenblik schiet Wulfert, de onnozele, die zich aan van Limmen (kostganger bij zijn moeder) gehecht heeft, toe en zou zeker Bart vermoord hebben, als niet van Limmen had ingegrepen. Bart blijft bewusteloos liggen en Marie, ook buiten bewustzijn, wordt weggedragen. Dagenlang is Marie in doodsgevaar, maar eindelijk knapt ze op.

Bart, in de gevangenis terecht gekomen, is zoo door het optreden van Van Limmen getroffen, dat hij geheel verandert. Als hij straks thuis komt, vraagt hij allen vergeving en wordt zelfs van Limmens vriend. Intusschen is Marie geheel hersteld. En nu wordt spoedig de boerderij gekocht en de trouwdag bepaald.

Een heel eenvoudig verhaal dus, zoo-gewoon van type, dat men uit enkele aanwijzingen omtrent personen en omstandigheden het zelf zou kunnen reconstrueeren. En dan spelen ook weer de gelukkige en ongelukkige toevalligheden hun onmisbare rol. Toevallig komt van Limmen Marie tegen; toevallig ziet Bart hen met elkaar praten; toevallig is Bart in de buurt als de vriendinnen Van Limmen uitnoodigen mee te rijden; toevallig is Wulfert vlak bij als Bart zijn onverhoedschen aanval doet — en zoo kunnen we met het opsommen voortgaan. Dat van Limmen een boerenzoon is, is een trevallige, maar heel gelukkige omstandigheid, gezien den boerentrast van vader Groskamp en dat hij bij zijn verandering van werkring, téch boer in zijn hart gebleven is en niets liever wil dan wat boer Groskamp ook wil, n.l. dat hij weer tot 't boerenbedrijf terugkeeren zal, 't past alweer precies in 't kader van het verhaal.

„Loopt ook alles heel mooi af; er blijft eigenlijk niets te wenschen over. Van Limmen en Marie „krijgen elkaar”; Bart wordt van vijand tot vriend niet alleen, maar is ook innerlijk geheel veranderd; Wulfert legt zijn haat, die hem van jongs af door zijn verstoorde hersens spookte, volkomen af; Groskamp verliest zijn hoogheid en zelfbewustheid —